

методами на різних структурних етапах заняття. Студенти активно й ефективно працюють, досягаючи навчально-розвивальної мети заняття. У студентів виникає позитивний настрій для навчання, з'являється відчуття рівного серед рівних, усвідомлення цінності колективно зроблених умовиводів, викладач сприймається як друг і порадник, а головне – учень вільно висловлює свою думку і вміє вислухати іншого. За таких умов значно краще розвивається мовлення, легше сприймається і засвоюється навчальний матеріал. Більше того, як показує педпрактика (пробні уроки студентів у школі), студенти – учасники інтерактивних технологій навчання – спроможні сміливо впроваджувати у практику загальноосвітньої школи апробовані на заняттях у коледжі інтерактивні технології. Учителі загальноосвітніх шкіл теж з інтересом ставляться до цих технологій, відзначаючи, що найбільша їх значущість полягає в ефективному сприянні розвитку мовлення школяра та забезпеченні особистісно орієнтованого навчання.

Використання інтерактивних технологій – це не самоціль, а лише засіб для досягнення такої атмосфери у класі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню, доброзичливості, створює сприятливі умови для розвитку мовлення молодшого школяра [3]. Звичайно, хотілося б, щоб діалогові форми навчання застосовувались широким колом вчителів і на різних предметах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – Київ, 2004. – 351 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – Київ, 2005. – 189 с.
3. Стребна О.В., Сошенко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. – Харків, 2005. – 173 с.
4. Щоголева Л.О. Діалогове навчання. – Луцьк, 2005. – 190 с.
5. Ярош О.Ф. Сучасний урок у початковій школі // Бібліотека журналу «Початкове навчання та виховання». – Харків, 2004. – 233 с.

УДК 378.147:001.895

Р.В. Миленкова
*Українська академія
банківської справи*

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАНКІВСЬКИХ СЛУЖБОВЦІВ

У статті описується розроблена та експериментально апробована методика формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи у процесі їх

професійної підготовки у ВНЗ. Ефективність методики розглядається як результат взаємодії та взаємозв'язку її складових.

The article is devoted to the developed and examined technique of building innovative culture of the future banker workers. The efficiency of the strategy is seen as a result of interaction and interconnection of its elements.

Сучасна система вищої освіти, яка забезпечує майбутніх спеціалістів фаховими знаннями та вміннями, нині стоїть перед завданням формування таких особистісних якостей фахівців, які дозволять їм успішно реалізуватись у жорстких умовах конкуренції на ринку праці. Тенденція до спрямованості на розвиток у людини якостей інноваційної культури у процесі її професійної підготовки може бути одним із шляхів досягнення цієї мети.

Проблема розробки та випробування методики формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи розглядається як частина загальної проблеми підвищення рівня інноваційної культури випускників вищих навчальних закладів.

Зв'язок статті з науковими та практичними завданнями полягає в тому, що нині, коли інноваційні процеси відбуваються в усіх галузях життєдіяльності людини, існує об'єктивна необхідність у формуванні інноваційної культури як окремої особистості, так і суспільства в цілому.

Аналіз методичних засад засвідчив, що формування інноваційної культури майбутнього фахівця впродовж його професійної підготовки є недостатньо висвітленою частиною загальної проблеми оновлення змісту вищої освіти.

Завдання статті полягає у розкритті основних складових методики формування інноваційної культури студентів протягом їх навчання у ВНЗ.

Здійснений у межах дослідження аналіз наукової літератури з різних напрямів засвідчив високу зацікавленість дослідників феноменом „інноваційна культура”. Значний внесок у розробку цього поняття на концептуальному рівні зробили українські та зарубіжні вчені А. Баркер, В. Джелалі, В. Кремень, Б. Лісін, А. Ніколаєв, Г. Тернквіст, О. Попович. Діагностичним засадам інноваційної культури особистості присвячено праці О. Єфросініної, А. Кальянова, В. Носкова, В. Фокіної. Окремі аспекти інноваційної культури фахівців також досліджували О. Аматыєва, С. Биконя, В. Буйко, Н. Гавриш, А. Герасимов, І. Курас, І. Логінов, Д. Шервуд та інші. Практичні питання розвитку інноваційних якостей особистості розглядаються у працях Л. Даниленко, О. Козлової, В. Паламарчук, І. Перлак та ін.

Не применшуючи значущості праць зазначених авторів, які спрямовано

на дослідження загальної проблеми розвитку інноваційної культури в сучасному суспільстві, вважаємо за потрібне зосередити увагу на особливостях методики формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи протягом їх навчання у ВНЗ.

У зв'язку з поставленим завданням уточнимо основні поняття досліджуваної проблеми. Під інноваційною культурою майбутніх фахівців банківської справи розуміємо складову їх загальної культури, що утворює систему цінностей, знань, норм, умінь та навичок щодо породження та впровадження інновацій, які формуються або розвиваються в особистості впродовж навчання у ВНЗ та забезпечують за певних умов реалізацію її інноваційного потенціалу у професійній сфері діяльності. Метою підвищення інноваційної культури студента є формування особистості майбутнього фахівця – новатора з високими моральними якостями.

Оскільки сьогодні не існує єдиного підходу до визначення структури інноваційної культури особистості, то на основі аналізу та узагальнення наукових розробок [2; 3; 5] було виокремлено такі основні її сутнісні складові, як світоглядна, творча, інформаційна й технологічна. Завдяки їх розвитку особистість набуває активної життєвої позиції, підвищує свій творчий потенціал, учиться знаходити, використовувати та зберігати інформацію, необхідну для інноваційної діяльності, оволодіває технологіями самовдосконалення, інноваційного пошуку, впровадження інновацій тощо.

Аналіз сутності, змісту, структури інноваційної культури [1; 4] та дослідження її наявного рівня у студентів дозволили нам визначити основні напрями педагогічного процесу з формування інноваційної культури майбутніх банківських службовців, а саме:

- навчальна діяльність студентів;
- позанавчальна діяльність;
- сфера самовдосконалення майбутніх фахівців банківської справи.

Організація *навчальної діяльності* в межах експериментального дослідження процесу формування інноваційної культури була спрямована на засвоєння та актуалізацію знань і вмінь, необхідних для успішної інноваційної діяльності в галузі банківської справи, формування професійних та інноваційних цінностей сучасного фахівця.

Досягнення вищезазначених результатів у навчальній діяльності студентів здійснювалось завдяки включенню елементів інноваційної культури до таких складових навчального процесу, як:

- навчальні курси, передбачені навчальним планом з підготовки фахівців банківської справи;
- навчально-виробнича практика у банківських установах;
- позааудиторна навчальна діяльність студентів, участь у науково-практичних студентських конференціях, міжнародних програмах, конкурсах, проектах тощо;
- розроблений з метою формування інноваційної культури майбутніх банківських службовців навчальний спецкурс.

З метою досягнення студентами максимально можливого рівня інноваційної культури було проаналізовано зміст обов'язкових навчальних дисциплін та доповнено їх інформацією з теорії та історії інноватики; впроваджено інноваційні методи навчання; реалізовано комплекс заходів, які допомагають створювати інноваційно сприятливе навчальне середовище у ВНЗ.

Крім того, у процесі дослідження було розроблено та експериментально апробовано навчальний спецкурс з формування інноваційної культури студентів. Його змістова структура була визначена відповідно до сутнісних складових інноваційної культури особистості та включала чотири модулі:

1. Світоглядні основи взаємодії людини зі світом.
2. Психологічні аспекти інноваційності.
3. Інноваційна особистість в умовах інформатизації суспільства.
4. Технологічне забезпечення інноваційної діяльності.

Програма даного спецкурсу, структурована за визначеними навчальними модулями, передбачала вивчення теоретичних і практичних основ інноватики, її історії, зовнішніх та внутрішніх факторів, які сприяють та протидіють інноваціям, визначення можливих напрямів інноваційної діяльності особистості, зокрема особистості майбутнього фахівця банківської справи.

Основні завдання реалізації програми спецкурсу полягали в тому, щоб поряд з предметно-змістовними результатами навчання (знання, вміння, конкретне вирішення інноваційних завдань тощо) впливати на загальнокультурні параметри особистості, які покликані забезпечити морально-етичний підхід до інноваційної діяльності, здатності до рефлексивного оцінювання, прогнозування наслідків та відповідальне ставлення до результатів упровадження будь-яких інновацій.

Заняття в межах навчального спецкурсу з формування інноваційної культури студентів, які навчаються за фахом «Банківська справа», були спрямовані на розкриття сутності інновацій, усвідомлення їх ролі у розвитку суспільства, формування психологічної та технологічної готовності особистості

до інноваційного вирішення проблемних завдань як на особистісному, так і на професійному рівні.

Процес навчання за програмою навчального спецкурсу передбачав також моделювання інноваційної діяльності, зокрема підготовку, захист та впровадження власних інноваційних проектів студентів, та був побудований на дотриманні таких вимог, як орієнтація на творчу діяльність з урахуванням неповторності кожної особистості, забезпечення індивідуального творчого і диференційованого підходу; реалізація міжпредметного зв'язку, що забезпечує цілісне сприйняття феномена інновації, інноваційну інформованість студентів; відкритість, варіативність, динамічність у змісті, методах і формах навчання.

Зміст, форми і методи, реалізовані з метою формування інноваційної культури майбутнього фахівця банківської справи, були спрямовані на особистісно орієнтоване навчання, формування акмеологічного розуміння професійного розвитку особистості, залучення студентів до досвіду особистісно орієнтованих освітніх ситуацій та підготовку до подальшої самоосвіти.

Реалізація навчальної програми спецкурсу сприяла закріпленню емоційно-позитивного, ціннісного ставлення студента до знання, освіти, обраної професії; підтримці прагнень майбутніх банкірів до особистісного і професійного самопізнання, саморозвитку, самореалізації, усвідомлення індивідуальної моделі професійної діяльності та визначення напрямів інноваційної діяльності в галузі банківської справи. Під час організації навчального курсу передбачалося створення таких умов освітнього простору, які б могли забезпечити особистісне зростання студентів. З цією метою зміст навчання було спрямовано на творче переосмислення стереотипів, розвиток креативності, оволодіння вміннями комунікації та психорегуляції.

Результати експериментального дослідження впровадження навчального спецкурсу з формування інноваційної культури засвідчили, що ефективність реалізації програми залежить від того, наскільки її зміст і форми зацікавлять кожну особистість, впливатимуть на її світосприйняття, сприятимуть самоактуалізації як у приватній, так і у професійній сфері. Тому з метою посилення інтересу студентів до даного навчального курсу було здебільшого використано активні методи роботи, навчання в режимі діалогу та полілогу, організаційно-діяльнісні ігри, моделювання, конкурс проектів, інтегровані лекції, індивідуальну роботу, семінари, тренінги особистісного зростання.

Такий підхід до формування інноваційної культури майбутнього фахівця відповідає моделі професійної підготовки особистості з урахуванням її

цілісності, динамічності, відкритості до змін.

Навчальний курс розрахований на 72 год. і передбачав проведення лекційних, семінарських, практичних і тренінгових занять, а також самостійної освітньої та інноваційної діяльності студентів.

Таким чином, навчальний процес підготовки майбутніх фахівців банківської справи було спрямовано на формування інноваційної культури особистості.

Організація *позанавчальної діяльності* майбутніх фахівців банківської справи, спрямованої на формування її інноваційної культури, була побудована так, щоб майбутні фахівці банківської справи мали можливість значно підвищити власний творчий потенціал та мотивацію до подальшої творчої діяльності. Крім того, у позанавчальній роботі зусилля організаторів було зосереджено на розвитку ціннісних орієнтацій студентів, значна увага зокрема приділялася усвідомленню значущості загальнолюдських та професійних цінностей для особистості сучасного фахівця з високим рівнем інноваційної культури.

Педагогічний вплив з формування та підвищення рівня інноваційної культури студентів у позанавчальній діяльності здійснювався за такими напрямками, як:

- робота гуртків, клубів, творчих об'єднань студентів за інтересами;
- участь студентів у заходах, спрямованих на піднесення їх творчого та загальнокультурного рівня;
- залучення майбутніх банківських службовців до роботи в органах студентського самоврядування;
- організація зустрічей студентів з фахівцями банківської справи та провідними банкірами;
- діяльність студентського клубу «Банкір» тощо.

Отже, під час організації позанавчальної діяльності студентів до її програми також було включено зміст, форми та методи розвитку інноваційних якостей особистості.

Як уже зазначалося, *сфера самовдосконалення студентів* також була одним із напрямів процесу формування інноваційної культури майбутніх працівників банків, оскільки висока самореалізація особистості в умовах жорсткої професійної конкуренції вимагає озброєння майбутніх фахівців методами постійного підвищення власного інтелектуального, культурного та професійного рівня, готовності до ціложиттєвої освіти та самовиховання.

Таким чином, педагогічний вплив на сферу самовдосконалення особистості в межах процесу формування інноваційної культури майбутніх банківських службовців здійснювався відповідно до таких складових:

- самостійне підвищення рівня загальної освіти;
- самовиховання, вдосконалення особистісних якостей;
- піднесення рівня загальної культури;
- самостійне підвищення рівня професіоналізму.

Готовність студентів до ціложиттєвого самовдосконалення формувалася під час нашого експерименту завдяки підвищенню мотивації, психологічної та технологічної підготовки до постійних позитивних особистісних змін, необхідних для успішної самореалізації сучасних фахівців.

У процесі експерименту виявлено, що саме оволодіння студентами технологіями власного вдосконалення, які покликані забезпечити вміння підвищувати професійний, інноваційний та культурний рівень упродовж життя, значно сприяло розвитку особистої інноваційної культури.

Узагальнюючи результати впровадження описаної методики формування інноваційної культури майбутніх банківських службовців у процесі їх професійної підготовки згідно з описаними складовими, можна зробити висновок про те, що обов'язковою умовою використання цієї методики повинна бути взаємодія та взаємозв'язок усіх його складових, у результаті чого значно підвищується рівень інноваційної підготовки студентів до професійної діяльності.

Слід зазначити, що серед подальших перспектив дослідження проблеми підвищення рівня інноваційної культури українського суспільства важливим напрямом убачається вивчення ролі професійної складової інноваційної культури фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джелали В.И., Кулиниченко В.Л., Моисеенко В.В. Инновационная культура – основа, движитель и определитель направления и качества развития социума и личности // Винахідник і раціоналізатор. – 2002. – № 4. – С. 5 – 11.
2. Николаев А. Инновационное развитие и инновационная культура // Наука та наукознавство. – 2001. – № 2. – С. 54 – 64.
3. Носков В., Кальянов А., Єфросініна О. Соціально-психологічні детермінанти інноваційної культури в гуманітарному ВНЗ // Соціальна психологія. – 2005. – № 4(12). – С. 69 – 83.
4. Фокина В.Н. Формирование инновационной культуры преподавателя вуза: социологический аспект управления: Дис. ... канд. соц. наук: 22.00.08 / Современный гуманитарный институт. – М., 2001. – 151 с.
5. Schuler A.J. Business Creativity and Innovation: How to Build an Innovative Culture. – Alexandria: Schuler Solutions, Inc., 2002. – 175 p.